

Роль поліції у сфері забезпечення національної безпеки України

Сокол Олег Романович¹

Опубліковано	Секція	УДК
30.11.2024	Економіка	351.74:355.45(477)

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14532330>

Анотація. У статті досліджено роль поліції у сфері забезпечення національної безпеки України, актуальність діяльності якої зростає в особливих умовах повномасштабної воєнної агресії РФ. Висвітлено теоретико-правові засади діяльності поліції, визначено її місце в системі суб'єктів національної безпеки та охарактеризовано ключові аспекти нормативно-правового регулювання. Особливу увагу приділено аналізу діяльності поліції у протидії внутрішнім загрозам, забезпеченні правопорядку та безпеки в умовах воєнного стану, організації евакуаційних заходів та протидії інформаційним загрозам. Окреслено виклики, з якими стикається поліція в умовах війни, та проблеми, пов'язані з їх подоланням, зокрема кадрові, матеріально-технічні та психологічні. Розглянуто взаємодію поліції з іншими правоохоронними органами, громадянським формуванням та міжнародними партнерами, що сприяє комплексному підходу до забезпечення безпеки.

Ключові слова: національна безпека, Національна поліція України, правопорядок, воєнний стан, внутрішні загрози, інформаційна безпека.

The role of the police in ensuring the national security of Ukraine

Abstract. Ukraine's national security system is a key mechanism for protecting sovereignty, territorial integrity, democratic structure, and citizens' rights, particularly during the full-scale aggression by the Russian Federation. In this period of extreme tension, the police play a crucial role in maintaining law and order, preventing internal threats, and ensuring societal stability. Their activities are an integral part of the nationwide strategy to counter the challenges facing Ukraine.

The relevance of studying the role of the police in ensuring national security is driven by the magnitude of modern threats encompassing military, informational, social, and economic aspects. Collaborating with other law enforcement agencies and civil society, the police perform tasks aimed not only at protecting citizens but also at strengthening the state's resilience to current challenges. Their functions take on new dimensions under martial law, requiring responses to specific challenges such as sabotage, terrorism, and informational threats, in addition to maintaining public order.

This article explores the role of the police in ensuring Ukraine's national security, particularly during the full-scale military aggression by the Russian Federation. It highlights the theoretical and legal foundations of police activity, identifies their place within the system of national security actors, and characterizes the key aspects of regulatory frameworks. Special

¹ аспірант ЗВО «Львівський університет бізнесу та права» <https://orcid.org/0009-0005-0051-7100>

attention is given to analyzing police activities in countering internal threats, maintaining law and order under martial law, organizing evacuation measures, and combating informational threats. The challenges faced by the police in wartime, such as staffing, logistical, and psychological issues, are outlined along with the problems associated with overcoming them. The article examines the interaction of the police with other law enforcement agencies, civil society, and international partners, emphasizing a comprehensive approach to security provision.

Keywords: national security, National Police of Ukraine, law and order, martial law, internal threats, information security.

Вступ

Система національної безпеки України є ключовим механізмом захисту суверенітету, територіальної цілісності, демократичного устрою та прав громадян, особливо в умовах повномасштабної агресії РФ. У цей період надзвичайної напруги поліція відіграє важливу роль щодо підтримання правопорядку, безпеки, попередженні внутрішніх загроз у забезпеченні стабільності суспільства. Її діяльність є невіддільною частиною загальнодержавної стратегії протидії викликам, що постали перед Україною.

Актуальність дослідження ролі поліції у сфері забезпечення національної безпеки зумовлена масштабністю сучасних загроз, які охоплюють військові, інформаційні, соціальні та економічні аспекти. Поліція, співпрацюючи з іншими правоохоронними органами та громадянським суспільством, виконує завдання, які спрямовані не лише на захист громадян, але й на зміцнення державної стійкості до поточних викликів. Її функції набувають нових вимірів у контексті воєнного стану, коли виникає необхідність не лише забезпечувати громадський порядок, але й реагувати на особливі виклики, пов'язані з диверсійною, терористичною та інформаційною загрозами.

Актуальності діяльності поліції у сфері забезпечення національної безпеки України досліджували такі науковці: Баранов С., Братель С., Мельник В., Нікітін А., Смолянук В. та інші.

Мета статті полягає в теоретичному осмисленні ролі поліції в системі національної безпеки України, аналізі особливостей її функціонування в умовах воєнного стану та визначенні пріоритетних напрямів вдосконалення її діяльності. Завданнями дослідження є вивчення теоретико-правових засад діяльності поліції, аналіз її ролі в запобіганні внутрішнім загрозам, а також оцінка протидії викликам, з якими вона стикається у період війни.

Результати

Національна безпека України виступає визначальним пріоритетом державної політики, особливо в умовах воєнної агресії РФ, яка загрожує суверенітету, територіальній цілісності та демократичним засадам української державності. В умовах цієї загрози надзвичайно важливою стає ефективна діяльність органів поліції, які, поряд із Збройними силами України та іншими суб'єктами сектору безпеки, відіграють вагомую роль у забезпеченні стійкості державного устрою, захисті прав і свобод громадян та протидії різноманітним внутрішнім викликам. Поліція як спеціалізований орган виконує завдання з підтримки правопорядку, що є фундаментальним елементом для стабільного функціонування держави в умовах сучасних викликів.

Теоретико-правові засади діяльності поліції в забезпеченні національної безпеки базуються на розумінні ключових концептів, таких як національна безпека, внутрішня стабільність, громадський порядок і захист прав людини. У сучасних умовах зазначені концепти набувають додаткової актуалізації, зважаючи на необхідність гармонізації міжнародного досвіду з унікальними національними обставинами. У цьому контексті діяльність поліції не лише сприяє попередженню злочинності, але й забезпечує умови

для реалізації громадянами своїх основоположних прав, підтримуючи суспільну довіру та запобігаючи соціальній напрузі.

Національна безпека є фундаментальним поняттям сучасної теорії та адміністративної практики, що охоплюють систему заходів, спрямованих на захист державного суверенітету, територіальної цілісності, конституційного ладу та прав громадян від зовнішніх і внутрішніх загроз. Її сутність полягає в забезпеченні стійкості державних інститутів, збереженні суспільного порядку та гарантуванні прав і свобод людини навіть за умов надзвичайних ситуацій. У сучасній юридичній науці поняття національної безпеки розглядається крізь призму системного підходу, що дозволяє інтегрувати багатогранність її складових у єдину концепцію.

Структура національної безпеки передбачає розподіл на ключові складові, що відображають різні аспекти захисту державних і суспільних інтересів. До них відносять політичну, економічну, військову, інформаційну, екологічну, соціальну та інші складові [1]. Кожна з них має свої специфічні об'єкти захисту та набір інструментів, що забезпечують належний рівень безпеки. Наприклад, політична безпека зосереджується на захисті конституційного устрою, демократичних принципів і стабільності публічного управління, тоді як інформаційна безпека орієнтується на запобігання поширенню деструктивного впливу інформаційних загроз.

Суб'єкти забезпечення національної безпеки є складовою частиною відповідної системи та охоплюють широкий спектр державних і недержавних інститутів. Провідну роль у цій системі відіграють Збройні сили України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Служба безпеки України та інші органи, що входять до сектору національної безпеки. Поліція, зокрема, виконує завдання із забезпечення внутрішньої стабільності та громадського порядку, що створює передумови для ефективного реагування на зовнішні загрози [2]. Водночас важливою є роль громадянського суспільства, яке через інструменти громадського контролю та взаємодії з державними структурами сприяє побудові довіри до системи безпеки.

Зазначені механізми формують цілісну систему національної безпеки, яка базується на верховенстві права та пріоритетності прав і свобод людини. У сучасних умовах, коли Україна протидіє масштабній військовій агресії РФ, це поняття набуває нового змісту, спрямованого на захист національної безпеки держави, насамперед, демократичних засад та інтеграції до міжнародної системи безпеки.

Поліція посідає ключове місце в системі суб'єктів національної безпеки України, виконуючи функції захисту громадського порядку, забезпечення внутрішньої стабільності та гарантування безпеки громадян. Як структурний елемент сектору безпеки, вона є невіддільною складовою механізму державного управління, який спрямований на подолання викликів і загроз, що виникають як у мирний час, так і в умовах воєнного стану. У сучасних реаліях, коли Україна змушена протидіяти повномасштабній агресії РФ, значущість діяльності поліції набуває нових акцентів, адже її завданнями є не лише протидія злочинності, але й активна участь у забезпеченні стабільності та стійкості безпеки суспільства.

Роль поліції в системі національної безпеки обумовлена її здатністю ефективно реагувати на внутрішні загрози, які можуть мати як кримінальний, так і соціально-політичний характер, а отже розкривається через функції попередження та розслідування злочинів, захист громадського порядку, а також забезпечення правового регулювання в умовах надзвичайних ситуацій. Водночас поліція виступає посередником між державою та громадянським суспільством, адже її діяльність безпосередньо впливає на рівень довіри громадян до всієї системи національної безпеки. Особливість діяльності поліції полягає у її функціонуванні на перетині багатьох сфер, що дозволяє їй виконувати завдання, які потребують високого рівня оперативності.

У законодавчому полі місце поліції у системі національної безпеки закріплене низкою нормативно-правових актів, зокрема Конституцією України, Законом України «Про національну поліцію» [3] та Стратегією національної безпеки [4]. У цих документах визначено завдання, принципи та повноваження поліції, які у взаємодії з іншими інститутами утворюють цілісну систему захисту національних інтересів.

Нормативно-правове забезпечення діяльності поліції у сфері національної безпеки визначає її функції, повноваження, принципи роботи та механізми взаємодії з іншими суб'єктами системи безпеки. У контексті сучасних викликів, пов'язаних із воєнною агресією РФ, правове забезпечення діяльності поліції набуває нового змісту, оскільки спрямоване на гарантування стійкості державних інститутів і захист громадян від багатовекторних загроз.

Основним нормативно-правовим актом, який регламентує діяльність поліції, є Закон України «Про національну поліцію» [3], який визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України. У межах цього закону окреслено основні принципи діяльності поліції, зокрема верховенство права, законність, пріоритетність прав людини, відкритість і прозорість, що забезпечують її ефективність у сучасних умовах.

Конституція України виступає фундаментальним правовим підґрунтям функціонування поліції, закріплюючи її обов'язок захищати права і свободи людини та громадянина, а також забезпечувати громадський порядок. Важливу роль відіграють також інші акти, зокрема Кримінальний кодекс України [5], Кодекс України про адміністративні правопорушення [6], Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [7], які деталізують повноваження поліції у різних сферах її діяльності.

Окреме місце у нормативно-правовому забезпеченні поліції посідають акти, що стосуються її функціонування в умовах надзвичайного або воєнного стану. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [8] визначає особливі умови та межі застосування повноважень поліції, спрямованих на забезпечення правопорядку, захист критичної інфраструктури, контроль за дотриманням комендантської години та інших спеціальних заходів. У цьому контексті особливу увагу привертають механізми співпраці поліції з іншими силовими структурами, що дозволяють забезпечити скоординовану реакцію на загрози.

На міжнародному рівні діяльність поліції України узгоджується з міжнародними стандартами у сфері правоохоронної діяльності. Рамкові положення, визначені Конвенцією ООН проти транснаціональної організованої злочинності [9], Європейською конвенцією з прав людини [10] та іншими міжнародними договорами, слугують орієнтиром для розвитку нормативної бази та забезпечення відповідності діяльності поліції сучасним викликам.

Зазначені теоретико-правові аспекти діяльності поліції у сфері національної безпеки закладають підґрунтя для розуміння її практичної ролі у протидії загрозам, які виникають всередині держави. В умовах сучасних викликів, коли агресія РФ супроводжується не лише військовими діями, але й інформаційними, терористичними та іншими гібридними загрозами, поліція стає ключовим елементом системи захисту внутрішньої безпеки. Її діяльність спрямована на попередження та нейтралізацію внутрішніх викликів, що впливають на стабільність суспільства, громадський порядок та безпеку громадян.

Аналіз ролі поліції у протидії внутрішнім загрозам передбачає розгляд її основних функцій, механізмів та взаємодії з іншими суб'єктами безпеки, які спільно створюють комплексний підхід до захисту національних інтересів. У цьому контексті особливого значення набувають питання попередження злочинності, забезпечення громадського

порядку в умовах надзвичайних ситуацій та посилення довіри громадян до правоохоронної системи.

Поліція відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні громадського порядку в умовах воєнного стану, коли внутрішня стабільність держави стає ключовою передумовою для ефективної відсічі зовнішній агресії. Виконуючи функцію гаранта правопорядку, поліція забезпечує контроль за дотриманням правових норм, підтримку громадської безпеки та оперативне реагування на різноманітні загрози, що можуть послаблювати внутрішню стійкість держави.

В умовах воєнного стану поліція стикається з численними викликами, які вимагають від співробітників високої організованості, професійності та адаптивності до змінюваних умов. Її завданнями стають забезпечення виконання комендантської години, контроль за переміщенням населення в умовах евакуації, охорона об'єктів критичної інфраструктури та протидія спробам дестабілізації з боку диверсійно-розвідувальних груп або інших злочинних елементів. Водночас поліція має забезпечувати баланс між необхідністю вживання жорстких заходів безпеки та дотриманням прав і свобод громадян, що залишається важливим навіть у період надзвичайного правового режиму.

Попередження та розслідування правопорушень, які можуть виникати внаслідок суспільної напруги, викликані війною, є одним із ключових аспектів діяльності поліції. До них належать як кримінальні злочини, такі як мародерство чи саботаж, так і адміністративні порушення, що порушують громадський порядок. Завдяки оперативній роботі правоохоронців вдається мінімізувати ризики соціального хаосу, забезпечуючи необхідний рівень дисципліни та безпеки серед населення.

Окрему увагу заслуговує співпраця поліції з іншими суб'єктами національної безпеки, зокрема Збройними силами України, територіальною обороною та органами місцевого самоврядування. Така взаємодія дозволяє координувати зусилля для запобігання внутрішнім загрозам, підтримувати порядок у зонах активних бойових дій і створювати безпечне середовище для цивільного населення. Крім того, поліція активно працює над підтримкою довіри громадян, що є критично важливим для зміцнення соціальної єдності в умовах війни.

Запобігання злочинності та забезпечення правопорядку є пріоритетними завданнями поліції, особливо в умовах посиленої внутрішньої напруги, що виникає внаслідок воєнного стану та інших надзвичайних ситуацій. Війна, агресія РФ, соціальні потрясіння й економічна нестабільність створюють сприятливе середовище для зростання рівня злочинності, зокрема таких її форм, як мародерство, тероризм, незаконний обіг зброї та дестабілізаційні акти, спрямовані на підірвання громадського порядку. У таких умовах діяльність поліції стає визначальним чинником у підтриманні суспільного спокою та захисті основних прав громадян [11].

Одним із важливих аспектів діяльності поліції є профілактика злочинності, що передбачає як систематичну роботу з виявлення потенційних загроз, так і ефективне реагування на вже існуючі ризики, що включає проведення патрулювання, розробку заходів із запобігання кримінальним правопорушенням, активну роботу з населенням щодо підвищення рівня обізнаності про методи самооборони та співпраці з правоохоронними органами. У забезпеченні правопорядку в умовах посиленої внутрішньої напруги важливим залишається завдання створення безпечного середовища для всіх громадян. Поліція виконує функцію стабілізаційного механізму, що запобігає ескалації конфліктів у суспільстві, зокрема під час масових заходів, протестів або евакуаційних операцій. У таких ситуаціях від поліцейських вимагається не лише дотримання законності, але й уміння забезпечити оперативність, чіткість дій та адекватну комунікацію з населенням.

Ефективна взаємодія поліції з іншими правоохоронними органами та громадянським суспільством є невід'ємною складовою забезпечення безпеки в умовах сучасних викликів, особливо в період воєнного стану. Основою такої співпраці є принципи скоординованості, оперативності та довіри, що дозволяють створити цілісну систему протидії загрозам національній безпеці та громадському порядку [12].

Співпраця поліції з іншими правоохоронними органами, зокрема Збройними силами України, Службою безпеки України, Державною прикордонною службою, органами місцевого самоврядування та підрозділами територіальної оборони, забезпечує комплексний підхід до запобігання злочинності та протидії гібридним загрозам. Поліція виконує роль координуючої ланки у питаннях внутрішньої безпеки, реалізуючи оперативно-розшукові заходи, спрямовані на попередження диверсій, захист критичної інфраструктури, контроль за дотриманням правового режиму воєнного стану та реагування на надзвичайні ситуації. Взаємодія з цими органами дозволяє уникнути дублювання функцій і сприяє підвищенню ефективності безпекових заходів.

Особливе місце у взаємодії поліції з громадянським суспільством займає інформаційна робота, спрямована на запобігання панічним настроям, поширенню дезінформації та пропаганди з боку РФ. Поліція активно комунікує з громадянами через засоби масової інформації, соціальні мережі та публічні заходи, надаючи достовірну інформацію про заходи безпеки та правила поведінки у надзвичайних ситуаціях [13].

Війна кардинально змінює умови діяльності поліції, посилюючи навантаження на її підрозділи та вимагаючи швидкої адаптації до нових загроз. Основними викликами для поліції в умовах воєнного стану є підтримання громадського порядку, запобігання злочинам, протидія деструктивній діяльності та забезпечення прав і свобод громадян у надзвичайних обставинах. Серед ключових проблем варто виділити брак матеріально-технічного забезпечення, особливо в регіонах, що постраждали від активних бойових дій, нестачу кадрів та морально-психологічний тиск на працівників поліції. Окремим викликом є необхідність оперативного реагування на численні загрози, зокрема диверсії, мародерство та терористичні акти, що ускладнюється динамічністю воєнної ситуації.

Попри ці проблеми, поліція демонструє високу здатність до мобілізації ресурсів і координації з іншими структурами, що дозволяє мінімізувати негативні наслідки для громадян і держави. Важливим напрямом є подальше вдосконалення механізмів оперативного управління, підвищення кваліфікації особового складу та посилення взаємодії з місцевими громадами.

Висновки

Діяльність поліції у сфері забезпечення національної безпеки України є важливим компонентом стійкості державних інститутів, особливо в умовах повномасштабної війни проти РФ. У сучасних реаліях поліція виконує не лише традиційні функції захисту правопорядку та протидії злочинності, але й адаптується до нових викликів, що охоплюють внутрішні та зовнішні загрози. Її місія полягає у забезпеченні безпеки громадян, підтриманні правового порядку, протидії злочинності, а також у запобіганні інформаційним атакам, які спрямовані на дестабілізацію суспільства.

Теоретико-правові засади діяльності поліції демонструють її місце у системі національної безпеки як ключового суб'єкта, який забезпечує внутрішню стабільність. Визначені структура, складові та суб'єкти національної безпеки окреслюють складну систему, в якій поліція, у взаємодії з іншими правоохоронними органами та громадянським суспільством, реалізує свої завдання, спрямовані на захист національних інтересів.

Особливості діяльності поліції в умовах війни акцентують на її адаптивності, здатності реагувати на виклики та мінімізувати наслідки безпекових ризиків. Успішна робота поліції в умовах воєнного стану базується на нормативно-правовому регулюванні, яке визначає її функції, повноваження та механізми взаємодії з іншими правоохоронними структурами. Водночас важливою залишається взаємодія поліції з громадянським суспільством, що забезпечує ефективний контроль за правопорядком і формує довіру громадян до правоохоронної системи.

У період активних бойових дій поліція виконує критичну роль у забезпеченні безпеки населення, зокрема через організацію евакуаційних заходів, патрулювання в зонах конфлікту та фіксацію воєнних злочинів. Запобігання злочинності, боротьба з мародерством і диверсіями, а також контррозвідувальна діяльність стають ключовими завданнями поліції в період війни.

Окрему увагу слід приділити протидії інформаційним загрозам, які ускладнюють безпекову ситуацію. Робота поліції у цьому напрямі демонструє її здатність не лише протидіяти поширенню деструктивної інформації, але й зміцнювати інформаційну стійкість суспільства.

Таким чином, поліція залишається невід'ємним елементом національної безпеки України, її діяльність в умовах сучасних викликів стає важливим чинником зміцнення державної стійкості та захисту громадян. Подальше вдосконалення правових, організаційних та кадрових аспектів роботи поліції сприятиме підвищенню її ефективності у контексті забезпечення національної безпеки, що є запорукою перемоги України та її подальшого відновлення.

Список використаних джерел

1. Смоляннюк, В. (2021). Національна безпека незалежної України: осягнення сутності. Політичні дослідження/Political Studies: Український науковий журнал, (1), 163-186. <http://pd.ipiend.gov.ua/article/download/235548/233939>
2. Братель, С. Г. (2023). Національна поліція як суб'єкт забезпечення Національної безпеки. Південноукраїнський правничий часопис, (1), 267-270. http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2023/1/1_2023.pdf#page=267
3. Верховна Рада України. (2015). Про Національну поліцію (Закон № 580-VIII від 2 липня 2015 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
4. Президент України. (2020). Про Стратегію національної безпеки України (Указ № 392/2020 від 14 вересня 2020 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>
5. Верховна Рада України. (2001). Кримінальний кодекс України (Закон № 2341-III від 5 квітня 2001 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
6. Верховна Рада України. (1984). Кодекс України про адміністративні правопорушення (Закон № 8073-X від 7 грудня 1984 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
7. Верховна Рада України. (2003). Про боротьбу з тероризмом (Закон № 638-IV від 20 березня 2003 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15>
8. Верховна Рада України. (2015). Про правовий режим воєнного стану (Закон № 389-VIII від 12 травня 2015 р.). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
9. Організація Об'єднаних Націй. (2000). Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789
10. Рада Європи. (1950). Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
11. Баранов, С. О. (2023). Повноваження Нацполіції України у сфері забезпечення національної безпеки (Doctoral dissertation, Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ). <https://dspace.oduvs.edu.ua/bitstreams/964fa0e4-0f46-4c1d-8e3b-b097c52b8152/download>

12. Нікітін, А. А. (2023). Діяльність Національної поліції України у сфері забезпечення національної безпеки. <https://dspace.oduvs.edu.ua/bitstreams/d3fcb5e5-46b7-4147-bc9b-efa1a62e4492/download>
13. Мельник, В. І. (2022). Роль цивільного захисту в забезпеченні національної безпеки України в умовах євроінтеграції. Південноукраїнський правничий часопис, (4), 224-229. http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/4/part_2/35.pdf